

شورا در ایران

پس از مشروطه و تصویب قانون اساسی به صورت جدی، فکر زندگی شورایی در ایران به فعلیت رسید. به عبارت دیگر یکی از دستاوردهای بسیار حائز اهمیت، نهضت مشروطه خواهی جدا از به رسمیت شناختن تفکیک قوا، تقسیم قدرت سیاسی و اداری کشور بین حکومت مرکزی و حکومت های محلی بود. چهار اصل ۹۰، ۹۱، ۹۲ و ۹۳ متمم قانون اساسی در خصوص انجمن های ایالتی و ولایتی تلاشی بود برای شناسایی زندگی شورایی و تعیین حد و حدود قانون آن، به موجب اصل ۹۰ متمم قانون اساسی «در تمام ممالک محروسه انجمن های ایالتی و ولایتی» بر طبق نظامنامه خاصی تشکیل خواهد شد. هدف از تاسیس انجمن های ایالتی و ولایتی با «اختیارات تامه» شرکت دادن افراد در اداره امور محلی خود و انجام اصلاحات برای تامین منابع اهالی است. (اصل ۹۲)

ضمن اینکه طبق اصل ۹۳ «صورت خرج و دخل ایالات و ولایات از هر قبیل توسط انجمن های ایالتی و ولایتی طبع و نشر می شود». از اولین و مهمترین تصمیمات مجلس شورای ملی پس از استقرار مشروطه تهیه و تصویب قانون انجمن های ایالتی و ولایتی و قانون بلدیة مصوب ۲۰ ربیع الثانی ۱۳۲۵ ه.ق بود. با تصویب این دو قانون که تاییدی بود بر ضرورت زندگی شورایی و سیستم عدم تمرکز، اداره امور محلی و شهرداری ها به انجمن های ایالتی و ولایتی و بلدیة که منتخب اهالی بود، واگذار می شد. به موجب ماده ۲ فصل اول قانون انجمن های ایالتی و ولایتی در مرکز هر ایالتی انجمنی موسوم به انجمن ایالتی از منتخبان ایالت و توابع آن و نمایندگان که از انجمن های ولایتی فرستاده می شوند، تشکیل می شود.

تشکیل انجمن های ایالتی و ولایتی به منظور پیشبرد سریع برنامه های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی و آموزشی در استان، شهرستان، شهر، بخش و روستا انجام می گیرد. انجمنهای ایالتی حق اظهار نظر در وصول مالیات به هر عنوان که موافق باشند را دارند و می توانند در کلیه شکایاتی که از حاکم ایالات و ولایات می رسید رسیدگی کرده، هر گاه رفتار حاکم بر خلاف قانون باشد به او تذکر بدهند. مادامی که ادارات عدلیه تشکیل نشده، در صورتیکه کسی از حکمی که درباره او از یکی از محاکم عرفیه صادر شده باشد به انجمن شکایت کند، انجمن می تواند در همان محکمه امر به استیناف و تجدید رسیدگی نماید، هر ایالت یا ولایت دارای بودجه خاص خود است که در خرج و دخل آن در امور امنیت آبادی اختیار کامل دارد.

در همان تاریخی که قانون انجمنهای ایالتی و ولایتی از تصویب مجلس گذشت، قانونی درباره شهرداریها تحت عنوان (قانون بلدیة) به تصویب نمایندگان مجلس رسید. وظایف انجمنهای شهر و شهرداری طبق ماده ۲۰ این قانون عبارتست از: اداره تمامی امور مربوط به شهر اعم از پاکیزگی و روشنایی و سایر امور خدماتی و رفاهی، تأسیس و سرپرستی کتابخانه ها، موزه ها، مرمت مساجد و مدارس و همکاری با حکومت در راه اندازی نمایشگاهها و میادین، تقویت و حمایت حرفه های مختلف و سرانجام اداره کردن اموال منقول و غیر منقول و سرمایه هایی که متعلق به شهر است.

قانون انجمنهای ایالتی و ولایتی و قانون بلدیہ مصوب ۲۰ ربیع الثانی ۱۳۲۵ ه.ق (۱۲۸۶ ش.ه) بیش از ۴ سال اجرا نشد، چرا که به علل مختلف از جمله به دلیل بی ثباتی و تشنجات سیاسی داخلی و فشارها و تهدیدهای روز و انگلیس دولت در سال ۱۳۲۹ ه.ق ضمن تقدیم برنامه خود به مجلس شورای ملی، به طور ضمنی اجازه انحلال انجمن ایالتی و ولایتی و شهرداریها را از مجلس شورا اخذ کرد و وزارت کشور وظایف شهرداریها را به عهده گرفت. ابتدا در سال ۱۳۲۸ اداره شهرداریها و در سال ۱۳۲۹ اداره شهرستان و استان با تصویب قوانینی به عهده اهالی محلی واگذار شد. در چهارم مرداد ۱۳۲۸ کمیسیون کشور قانون جدید شهرداریها و انجمن شد و قصابات را به تصویب رساند. این قانون چندین بار در سالهای ۱۳۵۳، ۱۳۵۴ و خرداد ۱۳۵۵ اصلاح شد.

در سالهای سلطنت محمد رضا شاه مخلوع، قانونی در خصوص انجمن های شهرستان و استان در ۳۰ خرداد ۱۳۴۹ از تصویب مجلس گذشت که دو بار، بار اول در ۱۷ تیرماه ۱۳۵۱ و بار دوم در ۲۶ خرداد ماه ۱۳۵۵ برخی از موارد آن اصلاح و مواردی نیز به آن الحاق شد. به موجب قانون انجمنهای شهرستان و استان به منظور مشارکت اهالی هر محل در اداره امور محلی و در اجرای اصل سپردن کار مردم به مردم و تهیه موجبات آبادانی و عمران شهری و روستایی و تشخیص و تعیین نیازمندیهای محلی و تامین آن، در مرکز هر شهرستان به استثنای پایتخت تشکیل می شود. هر یک از انجمن های شهرستان و استان دارای بودجه ای مستقل بوده که از درآمد حاصل از آن عوارض و اموال و تاسیسات متعلق به انجمن و کمک های حکومتی تامین و در راه تحقق وظایف هزینه می شو